

מסכת כריתות

פרק שלשים ושש

א-ב מתניתין:

בכל העבירות המנויות במשנה יש מעשה, חוץ מהמגדף, שאינו נחשב מעשה, וכפי שיבואר לקמן.

נמצא, שבכל הכריתות המנויות להלן במשנה יש חיוב חטאת, חוץ מפסח ומילה. ולחכמים גם חוץ ממגדף.

כל חיובי כרת על עבירת מצוות לא תעשה נאמרו במי שעבר את העבירה במזיד, אך בלי שעדים התרו בו [כגון שידע מעצמו שחייבים על דבר זה כרת]. אבל אם התרו בו, הרי יש לאוין שחייבים עליהם סקילה, ויש שבשריפה או בחנק. ויש שחייבים עליהם מלקות. וכל הלוקה על עבירה שעבר, נפטר מעונש כרת שנאמר בה. אך אם עבר בשוגג, חייב עליהם חטאת.

בפסח ומילה שהן מצוות עשה — אין עונש אחר מלבד הכרת, אפילו אם התרו בו.

שלשים ושש כריתות⁽¹⁾ נאמרו בתורה⁽²⁾, ואלו הן:

משנתנו מונה את רשימת העבירות אשר התורה מחייבת עונש כרת על עשייתן במזיד.

והטעם שרבי סידר דינים אלו בסדר קדשים הוא משום שברובן הגדול אם עשאן בשוגג חייבים עליהן קרבן חטאת.

הכלל הוא — כל מצות לא תעשה שחייבים על עשייתה בזדון כרת, מביאים קרבן חטאת על עשייתה בשגגה.

עונש של כרת נאמר רק בעבירת מצוות לא תעשה, חוץ ממצות מילה וקרבן פסח, שלמרות שהן מצוות עשה בלבד בכל זאת חייב האדם הנמנע מלעשותן בעונש כרת. אך אם עבר עליהן בשוגג, אינו מביא חטאת.

תנאי נוסף להתחייב חטאת — שתהיה עבירה שיש בה מעשה. [תנאי זה הוא אליבא דחכמים, ומצינו תנאים החולקים ומחייבים אפילו בלא מעשה].

וכתבו עוד התוס' שם, שריב"א נחלק על רש"י, וסובר שבכל מקום שנאמר עונש כרת, אין זרעו נכרת חוץ מאותן עריות שנאמר בהם ערירי [וכן בשאר עריות, הואיל והוקשו כל העריות יחד, כן כתבו התוס' ביבמות]. והחילוק שבין מיתה לכרת הוא, שעונש כרת הוא שימות קודם הגיעו לשנת ששים, ובמיתה אין זמן קצוב למיתתו. ולפי שיטת הירושלמי החילוק הוא,

1. שיטת רש"י כאן ובשבת [כה], שכל עונש כרת שבתורה הוא שמת בלא בנין. וזהו החילוק שיש בין כרת למיתה בידי שמים, שבמיתה אין זרעו נכרת. ואילו התוס' במסכת שבת ביארו, שהכונה דוקא למיתת בניו הקטנים, אבל בניו הגדולים אינם מתים מחמת חטא אביהם [אולם התוס' ישנים יבמות [ב] הוסיפו, שזהו דוקא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם].

(א) **הבא על האם.**

(ב) **ועל אשת אב** אפילו שאינה אמו.

(ג) **ועל הכלה** [אשת בנו].

ו"שגגת עריות" היא בכגון שבא על אשה לפי שהיה סבור שהיא אשתו ונמצאת שהיא אחת מהעריות.

(ד) **הבא על הזכור.**

(ה) **ועל הבהמה.**

ושגגתם — כסבור לבא על אשתו שלא כדרכה ונמצא שהוא זכר או בהמה.

(ו) **ואשה המביאה הבהמה עליה.**

ושגגתה — שסבורה היתה להביא אדם עליה והביאה בהמה.

[התנא התחיל באיסורי עריות שהן בסקילה

— שהיא החמורה שבארבע מיתות בית דין (שסדר חומרתן הוא: סקילה, שריפה, הרג וחנק). והפסיק בין מנין העריות בבא על הזכור ובהמה, אף על פי שאינן עריות — שהרי אינן נשים האסורות לו — כדי לכלול ביחד את כל איסורי הביאה שהן בסקילה. ואחר כך חזר למנות את העריות שהן בשריפה, ולאחריהן מנה את העריות שהן בחנק].

(ז) **הבא על אשה ובתה.** בת אשתו, ואם אשתו. וכלול בזה הבא על בתה של בת אשתו, ובת בן אשתו. וכן אם חמותו ואם חמיו. שכולן כלולות בפסוק אחד (ויקרא יח יז): "ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח" [והבא עליהן בהתראה חייב שריפה].

ובכלל חיוב הכרת הזה נכללו גם בתו, ובת בתו, ובת בנו. כלומר, שכאשר בא על בתו מאשתו, אזי חייב הוא משום בת אשתו,

שימות קודם עתו, ובעולם הבא שנפשו נכרתת ממנה. וזהו הנאמר "הכרת תכרת הנפש היא", וכמו שדרשו בשבועות [יג] "הכרת בעוה"ז תכרת בעוה"ב". וכן מבואר בשבועות שם לענין פורק עול ומגלה פנים ומפר ברית בשר.

אולם המפרשים דקדקו מלשון הרמב"ם [תשובה ח א], שבכל חייבי כריתות נענש בזה שנכרת מעולם הבא.

2. מפרש הערוך לנר, שיש גם עבירות שחייב עליהן כרת מדברי קבלה, וכמו הבא על הנכרית, כמבואר בסנהדרין [פב], ולכן אמר התנא "בתורה", כדי לומר שדוקא באותן שלשים ושש כריתות שנאמרו בתורה יש בהן חיוב חטאת,

שכרת הוא קודם שנת חמישים, ומיתה היא קודם שלשים. וגם הרמב"ן [ויקרא יח טז] כתב גם כן כשיטת הריב"א.

עוד הוסיף שם הרמב"ן, שיש שלשה אופנים בכרת.

א. בשאר חייבי כריתות, כמו האוכל חלב ודם, אם זכויותיו מרובין מעוונותיו, ענשו הוא שימות קודם זמנו, וכנ"ל, וזהו מה שנאמר בתורה "ונכרת האיש ההוא".

ב. אבל אם עוונותיו מרובין מזכויותיו, אזי אינו נענש בכרת בעולם הזה, אלא נפשו נכרתת מעולם הבא, וזהו האמור "ונכרתה הנפש היא מלפני".

ג. בעבודת כוכבים ומגדף, נענש בעולם הזה

וזאת בנוסף לאיסור לאו ולחיוב הכרת העצמי האמור בהן.

(ח) **ואשת איש** [שהבא עליה בהתראה חייב חנק]⁽³⁾.

(ט) **הבא על אחותו**.

(י) **ועל אחות אביו**.

(יא) **ועל אחות אמו**.

(יב) **ועל אחות אשתו**.

(יג) **ועל אשת אחיו** [גם אחרי שאחיו גירשה, או שמת ושהניח בן — שאז אינה נופלת ליבום].

(יד) **ועל אשת אחי אביו** [גם אחרי שאחי אביו גירשה או מת].

ו"אשת אחי אמו" לא גורסים במשנה. שאינה אסורה מדאורייתא כלל, אלא היא

בכלל "שניות", שאסורות מדברי סופרים.

(טו) **ועל הנדה**.

ושגגתה — שסבר שהיא טהורה ונמצאת טמאה.

[ובכל אלה אין מיתת בית דין אלא כרת בלבד, והבא עליהן בעדים והתראה חייב מלקות].

עד כאן מנה התנא איסורי ביאה, שמפורש בהן איסור לאו, בכל אחד מהן בנפרד, [בפרשת אחרי מות]. ונאמר בסיום אותה פרשה עונש כרת הכולל את כולן, כדכתיב (שם יח כט): כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו.

(טז) **והמגדף** [נחלקו בפירושו בגמרא (דף ז:)] — יש אומרים המברך את ה' (כלומר מקלל ח"ו כלפי מעלה), ויש אומרים המזמר והמשורר לעבודה זרה⁽⁴⁾.

ולא באותן שהן רק מדברי קבלה.

3. רש"י כתב, שבתחילה סידר התנא כל אלה המחוייבים סקילה, כגון הבא על אמו ואשת אביו ועל הבהמה, ואחר כך סידר שאר איסורי ביאה. והתוס' הוסיפו לבאר, שאחר חיוב סקילה נקט אשה ובתה שהיא בשריפה, ואחר כך אשת איש שהיא בחנק, ואחר כך אחותו וכל שאר העריות שאין בהם מיתת בית דין. [ואחר שגמר למנות כל האיסורי ביאה, התחיל למנות שאר חייבי כריתות. בתחילה חייבי סקילה, כמגדף ועובד עבודת כוכבים, ואחר כך חייבי כריתות שאין בהם מיתת בית דין, כטמא שאכל קודש וכל השאר].

והעיר החשק שלמה, הרי ארוסה דינה בסקילה, והיא נכללת בכלל אשת איש שהזכיר

התנא, ואם כן, היה צריך לשנות "אשת איש" יחד עם המחוייבים סקילה, ולא אחר המחוייב שריפה. וכתב, שיש להוכיח מזה, לכאורה, שאין חיוב כרת בארוסה כלל, והיא רק במיתת בית דין, ולכן היא אינה נכללת ב"אשת איש" שאמר התנא. והביא, שבאמת בתוס' הרא"ש [יבמות לד] כתב בשם רבינו מאיר, שאין חיוב כרת וחטאת בארוסה. אולם החשק שלמה העיר על זה, שבתורת כהנים [חובת פרשתא א יא] מבואר שיש בה חיוב כרת וחטאת.

4. רש"י כתב שנחלקו [לקמן ז] תנאים האם הכונה למברך את ה', או למזמר לעבודת כוכבים. והעיר הרש"ש, שרש"י בסנהדרין [סד] כתב בפירוש, שלדברי האומר מגדף הוא משורר לעבודה זרה, הכונה היא באופן שדרך עבודתה

או ניסך.

יח) והנותן מזרעו למולך.

הלאו — מדכתיב (ויקרא יח) "ומזרעך לא תתן להעביר למולך". או מדכתיב (דברים יח י) "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש". וכת — מדכתיב (ויקרא כ ב — ה) "איש איש מבני ישראל אשר יתן מזרעו למולך — מות יומת. ושמתי אני את פני באיש ההוא והכרתי אותו.

ושגגתו — שסבר להעביר אדם אחר והעביר את בנו.

יט) ובעל אוב [שעושה כישוף להעלות את המת שידבר משחיו]. ולפי רבי יוחנן בגמרא (דף ג:), כלול בזה גם ידעוני [כישוף שמכניס לתוך פיו עצם של חיה שנקראת "ידוע" והעצם מדברת מאליה], והתנא לא מנאו משום ששניהם נאמרו בלאו אחד, ונכללו יחד באותה כרת ואם שגג בשניהם מביא רק חטאת אחת. ולריש לקיש, התנא לא מנה ידעוני משום שאינו נחשב מעשה כלל, ואינו חייב חטאת אפילו אם עשאו בפני עצמו. כי אין חיוב חטאת על עבירה שאין בה מעשה.

והלאו דבעל אוב וידעוני — דכתיב (ויקרא

לאו דמברך ה' ילפינן מהא דכתיב (שמות כב כז) "אלהים לא תקלל". ועונש כרת נלמד מדכתיב (במדבר טו ל) "והנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא מגדף, ונכרתה".

ושגגתו — שסבר לברך שם בן שתי אותיות [שאינו חייב כרת עליו. [כמו שאמרו בסנהדרין דף נו.], וברך שם של ארבע אותיות.

יז) ועובד עבודה כוכבים.

הלאו — דכתיב (שמות לד יד) "לא תשתחוה לאל אחר". וכת — דכתיב (במדבר טו לא) "כי את דבר ה' בזה הכרת תכרת הנפש ההיא. ודרשינן בסנהדרין (דף צט.) שמדובר בעובד עבודה כוכבים, שמבזה את דבר ה' — שבני ישראל שמעו את הדיבור של "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני" מפי הגבורה.

[בכל סוגי עבודה זרה חייב על כל אחת מארבע העבודות: זביחה לעבודה זרה, הקטרה, ניסוך או השתחוויה לעבודה זרה. וכן חייב בכל עבודה זרה אם עבדה בעבודה המיוחדת לה, כגון הזורק אבן למרקוליס].

ושגגתה — כגון שסבר שרק זיבוח וקיטור אסור, ולא השתחואה או ניסוך, והשתחואה

בסוף המשנה נאמר על כל השנויים בה, "ועל לא הודע שלהן, אשם תלוי", אולם בספרי (במדבר קיב) דרשו מן הפסוק, שעבודת כוכבים יצאה מן הכלל, ואין חייבים עליה אשם תלוי, וכן נראה שפירשו הראב"ד ורבנו הלל בדברי הספרי, אולם הרשב"א (תשובה תקנג) פירש, שאין כוונת הספרי אלא למעט כהן משיח מאשם תלוי, עיי"ש ובחידושי רי"ז הלוי שם].

בכך, ולכן חייב משום עובד עבודה כוכבים. ואם כן, איך נוכל לפרש במשנתנו שהכונה היא לכך, והרי כבר נזכר במשנה עובד עבודת כוכבים. אלא בהכרח, ש"מגדף" במשנתנו הוא ודאי מברך את ה', וכל מחלוקת התנאים היא רק כיצד לפרש את הפסוק שנאמר בו מגדף. [והנה ממה שנזכר במשנתנו "עובד עבודת כוכבים" למדנו, שיש חיוב אשם תלוי בעבודת כוכבים, שהרי

ושגגתו — שסבר שזהו בית אחר.

כג) **והאוכל חלב** של בהמה. הלאו של האוכל חלב או דם — מדכתיב (ויקרא ג יז): "כל חלב וכל דם לא תאכלו". וכתר על אכילת חלב מדכתיב (שם ז כה) "כי כל אוכל חלב ונכרתה".

ושגגתו — שסבר שזה שומן.

כד) **והאוכל דם** של בהמה. גם הוא בלאו הנזכר. ובכרת מדכתיב (ויקרא יז יד) "כי נפש כל בשר — דמו בנפשו הוא, כל אוכליו יכרת".

והשגגה — שסבר שזהו טחול, או דם חגבים או דם דגים.

כה) **והאוכל נותר** [בשר של קרבן שנשאר לאחר זמן אכילתו].

הלאו מדכתיב (שמות כט לד) "ושרפת את הנותר באש, לא יאכל". כרת מדכתיב (ויקרא יט ח) "ואוכליו עונו ישא. כי את קודש ה' חילל, ונכרתה".

ובשגגה — שסבר שזה קרבן כשר. וכן בפיוגול.

כו) **והאוכל פיוגול** [בשר של קרבן שחישב באחת מעבודותיו שעובד את העבודה הזו על מנת לזרוק את דמו או להקטיר מחלבו למחר, או על מנת לאכול מבשרו לאחר זמן אכילתו].

הלאו, מדכתיב (שמות כט לד) "ואם יותר מבשר המלואים לא יאכל כי קודש הם" [כצ"ל. וצ"ע שלא הגיהו ברש"י]. ודרשינן (פסחים כד.): כל שבקודש פסול — ליתן לא תעשה על אכילתו. וכתר מדכתיב (ויקרא

יט לא) "אל תפנו אל האובות ואל הידעונים". וכתר — מדכתיב (שם כ ו) "והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים והכרתי אותו".

ושגגה דבעל אוב — שנתכוין לעשות סוג כישוף אחר, שאין עליו חיוב כרת.

כז) **ומחלל שבת.**

הלאו — דכתיב (שמות כ י) "לא תעשה כל מלאכה". וכתר — דכתיב (שם לא יד) "כי כל העושה בה מלאכה, ונכרתה".

ושגגתה — שסבר שהיום חול.

[כל המנוים מהמגדף עד מחלל שבת בסקילה, כשעשאם במזיד והתראה. ומכאן עד סוף המשנה כולם בכרת בלבד, ובהתראה לוקים].

כא) **וטמא שאכל קודש** [בשר קרבן או שיירי מנחה]. הלאו של טמא האוכל קודש — מדכתיב (ויקרא כב ד) "בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר". וכתר — מדכתיב (שם ג) "אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב וטומאתו עליו, ונכרתה".

ושגגתו — שסבר שזהו בשר חולין.

כב) **והבא אל המקדש** כשהוא **טמא**. הלאו — מדכתיב (ויקרא יב ד) "ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה". וכן כתוב (במדבר ה ג) "ולא יטמאו את מחניהם". וכתר — מדכתיב (במדבר יט כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, כי את משכן ה' טמא".

ז (ח) "והנפש האוכלת ממנו עונה תשא". ולומדים גזירה שוה עון עון מנותר [שכתוב בו "ואוכליו עונו ישא"], כשם שנותר בכרת כך פיגול בכרת.

כז) והשוחט קרבן חוץ לעזרה. ונחלקו בגמרא מנין לומדים לאו בשוחט בחוץ. יש מאן דאמר שלומדים בגזירה שוה "הבאה הבאה" מהמעלה קרבן על המזבח בחוץ, שבו כתוב (ויקרא יז י) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו". ובשחיטה בחוץ כתוב (שם ד) "ואל פתח אוהל מועד לא הביאנו". מה העלאה לא ענש כרת אלא אם כן הזהיר בלאו כדכתיב (דברים יב יג) "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", כך שוחט לא ענש אלא אם כן הזהיר בלאו.

ויש מאן דאמר שלומדים מהיקש שחיטת חוץ להעלאת חוץ. דכתיב (שם יד) "שם תעלה ושם תעשה", מיקש עשיה [שחיטה] להעלאה.

וכרת כתיב (ויקרא יז ג-ד) "או אשר ישחט, ואל פתח אוהל מועד לא הביאו, ונכרת".

ושגגתו — שסבר בהמת חולין היא ולכן שחטה בחוץ.

כח) והמעלה קרבן בחוץ לעזרה. בלאו — דכתיב (דברים יב יג) "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה". וכל מקום שנאמר השמר, פן, ואל, אינו אלא לא תעשה. וכרת דכתיב (ויקרא יז ט"ו) "אשר יעלה עולה או זבח ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו, ונכרת".

ושגגתו — שהקריב בחוץ בכמת ציבור, וסבר שהאיסור להקריב בכמה בחוץ הוא רק

בכמת יחיד.

כט) והאוכל חמץ בפסח.

בלאו — דכתיב (שמות יב כ) "כל מחמצת לא תאכלו". וכרת — דכתיב (שם טו) "כי כל אוכל חמץ, ונכרתה".

ושגגתו — שסבר שהיום אינו חג הפסח.

ל) והאוכל ביום הכיפורים:

איסור לאו ביחס לאכילה ביום הכיפורים לא נכתב במפורש בתורה, אלא לומדים בגזירה שוה "עינוי עינוי". באכילה ביום כיפור כתוב (ויקרא כג כט) "כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה, ונכרתה", ובעינוי כתיב (דברים כב כד) "על דבר אשר ענה את אשת רעהו", מה שם לא ענש מיתה אלא אם כן הזהיר בלאו, כך באוכל ביום כיפור לא ענש כרת אלא אם כן הזהיר בלאו.

וכרת — מדכתיב "כל הנפש אשר לא תעונה, ונכרתה". ועינוי היינו ההמנעות מאכילה. שלומדים מעינוי האמור במקום אחר (דברים ח ג) "ויענך וירעיבך", מה שם העינוי הוא רעבון אף כאן העינוי משמעותו רעבון.

ובשוגג — שסבר שהיום יום חול הוא. וכן לגבי מלאכה ביום כיפור.

לא) והעושה מלאכה ביום הכפורים.

בלאו מדכתיב (ויקרא כג כח): וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה. וכרת דכתיב (שם ל): והאבדת את הנפש היא, והיינו כרת.

לב) והמפטם את השמן. הרוקח שמן כמתכונת שמן המשחה שעשה משה.

לד) והסך את השמן המשחה שעשה משה במדבר.

בלאו מדכתיב (שמות ל לב): ובמתכונתו לא תעשו כמוהו. וכתת מדכתיב (שם לג): איש אשר ירקח כמוהו, ונכרת מעמיו.

הלאו, דכתיב (שם לב): על בשר אדם לא ייסך. וכתת, דכתיב (שם לג): ואשר יתן ממנה על זר ונכרת מעמיו.

ובשווגג — שנתכוין לסממנים אחרים ונמצאו שהם הסממנים שנאמרו בשמן המשחה. וכן לגבי קטורת.

ובשווגג — שסבר שמן אחר הוא. [כן כתב הח"ח זצ"ל בלקוטי הלכות].

לג) והמפטם את הקטורת. שעושה כמתכונת הקטורת של בית המקדש כדי להריח בה.

כל המנוים עד כאן הם מצוות לא תעשה שחייבים עליהן כרת, ובשווגג חייבים עליהן חטאת.

הלאו מדכתיב (שם לז): והקטורת אשר תעשו במתכונתו לא תעשו לכם. וכתת דכתיב (שם לח): איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו.

לה) והפסח, שנמנע מלהקריב קרבן פסח.

לו) והמילה, שנמנע מלמול את עצמו.

שניהם (5) מצות עשה שחייבים עליהן

5. רש"י מפרש שהתנא בא לומר שאין חיוב כרת בפסח ומילה, הואיל והם מצוות עשה, ואין קרבן בא אלא על מצות לא תעשה. והקשה השיטה מקובצת [ט] בשם רבינו אלחנן, איך יתכן לחייב קרבן על ביטול מצות מילה, והרי לעולם יש בידו לקיימה עדיין, שהרי בכל שעה יכול למול עצמו, ויהיה נפטר על ידי זה מחיוב כרת. ותירץ, שהוצרכנו ללמוד שאינו חייב בקרבן באופן שנסתרס, שכבר אין בידו עוד למול עצמו.

הראב"ד היא, שבכל יום שעובר ואינו מל עצמו, הרי הוא מחוייב גם כן בכרת. ומעתה, לכאורה, כל קושית השיטה מקובצת היא רק לשיטת הרמב"ם, שלפי שיטתו לא יתכן לחייבו בקרבן, הואיל ולא נשלמה עבירת הכרת כל זמן אשר הוא חי. ועל זה תירץ השיטמ"ק, שגם לפי הרמב"ם אין צריך שיהיה מזיד עד סוף ימיו, אלא הואיל והיה זמן שהיה יכול למול עצמו והזיד ולא מל, הרי הוא מחוייב כרת כאשר ימות אחר כך, בעודו ערל, אף על פי שלבסוף היה אנוס על כך [ולכאורה, גדר הדבר הוא, מאחר ועל ידי מה שלא מל עצמו בראשונה, אירע שנעשה ערל לכל ימיו, היה מונח בהמנעות שלו ממילת עצמו, ביטול על מצות מילה לכל ימיו]. אולם כל זה הוא לפי הרמב"ם, אבל לפי שיטת הראב"ד, מאחר ועבר עליו יום אחד שלא מל עצמו, הרי כבר נתחייב בכרת, ממילא, בשוגג נוכל גם כן לחייבו בקרבן, ואין צורך להעמיד בדוקא באופן שנסתרס.

וידוע מה שנחלקו הרמב"ם והראב"ד בחיוב כרת על מילה, שדעת הרמב"ם [מילה א ב] היא, שאמנם בכל יום שאינו מל עצמו הרי הוא מבטל מצות עשה, מכל מקום, לענין חיוב הכרת, הרי רק אם עבר ולא מל עצמו כל ימיו הוא חייב כרת [ולפי זה, חיוב הכרת הוא רק לענין עונשו בעולם הבא, שהרי כל זמן שהוא חי, עדיין לא נשלמה העבירה של חיוב הכרת שעליו, כן כתב החזו"א קידושין [קמח], ודעת

כרת⁽⁶⁾.

עשה דפסח דכתיב (דברים טז ב): וזבחת פסח. וכרת דכתיב (במדבר ט יג): והאיש אשר הוא טהור וחדל לעשות הפסח, ונכרתה.

עשה דמילה דכתיב (ויקרא יב ג): וביום השמיני ימול בשר ערלתו. וכרת דכתיב (בראשית יז יד): וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה.

ובשווג אין בהם חיוב חטאת, שאין חטאת באה אלא על לאו כדילפינן בגמרא (דף ג.).

על אלו [על הלאוים דלעיל] חייבין על זדונו כרת, ועל שגגתו חטאת קבועה⁽⁷⁾. ולומדים זאת מעבודה זרה, דכתיב (במדבר טו כב — כח) "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה — והקריבה עז בת שנתה לחטאת". ופירשו חז"ל שמדובר בעבודת כוכבים מדכתיב "את כל המצוות", והיינו עבודת כוכבים, ששקולה כנגד כל המצוות. ומכאן לומדים — מה עבודת כוכבים חייבים על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, אף כל שחייבים על זדונה כרת חייבים על שגגתה חטאת. [בהוריות דף ח. נחלקו אם לומדים מגזירה שוה או מהיקש].

שרבי יוחנן [לקמן ג] מפרש בדעת רבי עקיבא, שאין צריך עשיית מעשה כלל לחייב קרבן, ומשום כך ידעוני חייב חטאת. והרי משנתנו בהכרח סוברת כרבי עקיבא, וכמו שהוכיחו בגמרא שם ממה שהוזכר בה מגדף, ולכן הוצרך רש"י ליתן טעם מצד שאין בהם לאו. ועיין שם בתוס' שדנו בעיקר הדבר שקרבן צריך אזהרה.

7. רש"י מבאר שחיוב חטאת הוא רק כשיודע את עיקר האיסור, אלא שסבור היה שדבר זה מותר, כמו שהיה יודע שהתורה אסרה זיבוח וקטור לעבודת כוכבים, אלא שהיה סבור שהשתחוואה מותרת. אבל אם לא היה יודע כלל את עיקר האיסור, הרי הוא אנוס ופטור מחטאת. וביארו האחרונים, שכונת רש"י היא למה שלמדנו במסכת שבת [סח] שיש חילוק בין תינוק שנשבה לבין הנכרים ולא היה יודע כלל ענין שבת, ובין מי שהיה יודע עיקר שבת ושכחה לגמרי. כי בתינוק שנשבה, פטור. ובהכיר ושכח, חייב. אולם בטעם הדבר נחלקו רש"י ותוס'. רש"י שם כתב כדבריו כאן, שהפטור הוא משום אנוס. והתוס' בשבת הקשו עליו, שבסוגיא שם מבואר שהוא נלמד מפסוק. עוד

ברם החזו"א [שם] נוקט, שגם לשיטת הראב"ד הסובר שכבר רובץ עליו חיוב כרת אחר יום אחד שלא מל, מכל מקום, אם אחר כך ימול עצמו, תיקן בזה את עבירת הלאו למפרע. ולכן פירש שקושיית השיטמ"ק ותירוצו הם גם לשיטת הראב"ד.

והתוס' מכות [יד א] הקשו גם כן קושיית השיטמ"ק, ותירוצו, מאחר וכל זמן שלא מל עצמו הרי הוא ענוש כרת, משום כך יתכן לחייבו בקרבן. ולכאורה, כונתם לומר כשיטת הראב"ד, וסוברים שאין ביכלתו לתקן את עבירת הכרת למפרע, על ידי שימול עצמו אחר כך. ויעויין בקובץ שמועות [ריש מסכת שבועות].

6. כבר הובא בהערה הקודמת, שרש"י מפרש, שבפסח ומילה לא נאמר בהם לאו אלא רק עשה, ומשום כך אין בהם חיוב קרבן. ולקמן [ג, ז] מבואר בגמרא, שגם בעבירות שנאמר בהם לאו, אין בהם קרבן, אלא על ידי מעשה. ואם כן קשה, למה פירש רש"י שהם פטורים מקרבן מצד שאין בהם לאו, והלא כל איסורם אינו אלא בשב ואל תעשה.

והתוס' בזבחים [קו א ד"ה אזהרה] כתבו,

ועל "לא הודע" שלהם [שמסופק אם עבר עליהם בשוגג, כגון שאשתו ואחותו לפניו, ובא על אחת מהן ואינו יודע על איזו מהן בא], חייב אשם תלוי. [שכל עבירה שחייבים עליה חטאת קבועה (אם ודאי לו שעבר עליה), הרי במקרה שלא נודע לו, אלא הוא מסופק אם עבר או לא, מביא אשם תלוי. ונקרא "תלוי" משום שקרבן זה תולה ומגן עליו מן היסורים כל זמן שלא נודע לו שחטא, אבל אינו מכפר לו כפרה גמורה. ואם אחר כך נודע לו שחטא, מביא חטאת].

חויי מן המטמא מקדש וקדשיו, שאם יש לו ספק שמא נכנס למקדש בטומאת הגוף או שמא אכל קדשים כשהוא טמא בטומאת הגוף, אינו מביא אשם תלוי — מפני שהוא חייב על עבירה שכזאת, אילו ידע בודאי שעבר עליה, בקרבן [חטאת] עולה ויורד, [והיינו שהקרבן אינו קבוע אלא הוא תלוי בהישג ידו של המתחייב: העשיר מביא קרבן בהמה, העני מביא קרבן עופות והדל ביותר מביא מנחה מהסולת], ולכן אינו מביא אשם תלוי ב"לא הודע".

שכל שאינו מביא חטאת קבועה ב"הודע", [והיינו כשנודע לו שעבר בודאי], אינו מביא אשם תלוי ב"לא הודע", דברי רבי מאיר. [הסובר שחייב חטאת על כולם — אפילו המגדף].

וחכמים אומרים: אף המגדף אינו מביא חטאת ולא אשם תלוי. לפי שנאמר בפרשת חטאת הבאה על עבודה זרה (במדבר טו

ט) "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" — יצא מגדף, שאינו עושה מעשה, אלא מדבר, ודיבור לא חשיב מעשה!

גמרא:

ב-ב

והוינן בדברי התנא, שהדגיש כי מספר עונשי הכריתות הוא שלושים ושש: מנינא למה לי? והרי דיינו שיזכיר את שמות האיסורים שיש בהם כרת, ואנו יכולים בעצמנו למנותן?

אמר רבי יוחנן: ללמדנו, שאפילו אם עשאן כולן, לכל העבירות שנמנו במשנה, בהעלם אחת — שטעה בכולן באותו פרק זמן, וסבר שכולן מותרות, ומתוך כך עבר עליהן בשוגג, ולא נודע לו בין אחת לשניה שחטא — חייב חטאת נפרדת על כל אחת ואחת, הואיל והן עבירות חלוקות.

"העלם" היינו מצב של אי ידיעת האיסור. בין אם נעלם ממנו הדין — שאינו יודע שהתורה אסרה דבר זה [באופנים שלא חל הדין ש"אומר מותר" דינו כאנוס, וכמו שנתבאר בהערות], ובין אם נעלמה ממנו ידיעת המעשה — כגון שסבר שאשה זו היא אשתו ובא עליה ונמצאת שהיא אחותו.

ואמרו שאפילו עשאן ב"העלם אחד" — כי דוקא בהעלם אחד צריך להשמיענו שחייב חטאות נפרדות. אבל בהעלמות חלוקות — כגון שלאחר שעבר על האחת נודע לו שעבר

הרמב"ם [שגגות ז ב] שחייב. ועיין עוד בבית הלוי תשובות הגר"ח מוולוז'ין ג.

מבואר בסוגיא דשבת, שכל זה הוא לדעת רבי יוחנן וריש לקיש, אבל לרב ושמואל, בכל ענין חייב חטאת, וכדעת רבנן דמונבו. וכן פסק